

Dina Rubina
 »Értelmiségi!
 Leült az út szélire...«

M. Moszkvinának

Beszélték, hogy a központi fasorban új arc, egy biciklis férfi bukkant fel.

Gyanították, hogy valamelyik faluból jön, vagy Gluhovóból, vagy amelyik túl van a vízmosáson, de az arca egyáltalán nem falusi, hanem városi, sőt-sőt: egy human értelmiségié volt.

S lám, ezzel az arccal kerekezik ide a biciklijén, holdkórosan taposva a pedált; világos, hosszú felöltőjén, amely fölösleges ebben a melegben, csak a három felső gomb van begombolva; a biciklit egy fenyőhöz támasztja, s a magányos hölgyeket lesi a fasorban, akik elégedetten andalognak az ebédlőből a szobáik felé.

Elsőként Emilija Kondratyevna botlott belé. A fenséges, gyöngyházfény törzsű malejevkaifenyők ihletett alkotómunkára csábítottak volna, ám Emilija Kondratyevna, bárha reggel befűzött is egy tiszta lapot az írógépbe, sőt, az oldalszámot is felírta – a hatvanharmadik volt –, ebéd után azért andalgott vissza a szobájába, hogy aludjon egyet.

Azon az ösvényen vonszolta magát, amely a B-tömb felé vezetett, ahol mi is laktunk, s a kedvencét, az *Egy faun délutánját* dúdolta.

Egyszóval, faun: az a csirkefogó egy fa mögött állt, előrelátóan csak a felső gombokkal begombolt világos felöltőjében. S olyan túlfinomult volt az arca, mesélte aztán nekünk vi-

harosan zihálva a felháborodott Emilija Kondratyevna, meg a szemüvege is, bizonyísten a szemüvege miatt eszébe se jutott az embernek, hogy elkapja róla a tekintetét.

Emilija Kondratyevnán, a gyermekirodalom kritikusan kívül még Misa és Ruszja ült az asztalunknál, akik... szóval, egy pár voltak, vagy micsoda: közösen dolgoztak. Prózát írtak, ketten ugyanazt, mint a Vajner vagy a Sztrugackij testvérek, csak épp nem testvéreknek, hanem szerzőtársaknak számítottak. Misa nagydarab fickó volt, s a hetvenes évekre tehető mezőgazdasági főiskolás múltjából meglehetősen rokonszenves és sikamlós dalocskákat szokott pengetni a kopott gitárján. A törékeny, rezervált Ruszja nem mozdult mellőle, s roppantul idegeskedett, ha Misa az Irodalmi Alap autóbuzsán átment Dorohovóba mézeskalácsért, és elkésett az ebédről.

Marinka azt tartotta, együtt hálnak, de nem ítélte el őket ezért, mert mindig hozzátette: „Na és, egészségükre, az irodalmat nem zavarja az ilyesmi...” Én valahogy nem hittem, hogy együtt hálnak, mert akármikor kopogtatott be hozzánk az ember, Ruszja az írógépet verte, Misa pedig, föl-alá száguldozva a szobában, diktált. Vagyis lehetséges, hogy tényleg csak szerzőtársak voltak. De hát ezért kellett közös szobát kérniük?

Misa és Ruszja erőteljes hatásokban utazott, már ami a stílust illeti. „Biblikusságnak” hívták, vagyis arra a stílusra gondoltak, amelyen a Biblia íródott. Például a Misa-Ruszja egyik novellája így kezdődött: „És elmenének ehhez az asszonyhoz. És vala akkor a hetedik nap, a vasárnap. Már volt bennök borital, és még sokat kívántak volna mulatozni. Ám ezen asszony nem nyitott ajtót nékik. És ekkor Vászja felordított: »Nyitod-e már, te nyelvess asszony, az Úrnak imez fényesség vasárnapján?!«”

Jobbra az ablaknál Kirillov ült, a komor drámaíró. Marinka mesélte, hogy sehol se játsszák a darabjait, ám bizonyos körökben nagyra értékelik, és szörnyen tehetségesen utazik a pesszimizmusban, Petruszevszkaja a nyomába sem érhet. Akkor már épp muszáj lett volna, hogy Kirillovot játszani kezdjék, mert az irodalomban régen gyökeresen megváltozott minden, ezért lakozott Kirillov hónapokig a malejevkaik alkotóházban, továbbra is pesszimizmusban utazva.

Minden nap kívárta a sorát a főépület halljában lévő telefonnál, és harsányan kiabált a kagylóba: „Fira néni! Fira néni! Ha Glubokov odamegy a Művész Színházról, adja oda neki *A moslékos dézsát*, ami egy piros dossziében van. De különben is rá van írva fekete filctollal, hogy *A moslékos dézsa*. Fira néni, nehogy azt a piros dossziét adja oda, amelyik a könyvespolcon van, össze ne cserélje őket! Abban a másikban két egyfelvonásos van, *A feldarabolt hulla* és *A nőgyógyász főorvos*. Össze ne cserélje őket! Arról a piros dossziéről van szó tehát, és csak is arról, amelyik az íróasztal felső fiókjában van...”

Marinka mesélte, hogy Kirillovnak tragikus a sorsa. Nem azért, mert csecsemőkorában árván maradt, ez még csak fél-szerencsétlenség, hanem azért, mert Fira néni, a szomszédasszony nevelte föl, nevelés közben belétáplálva az ártatlan orosz fiúcskába a maga szörnyeteg zsmérinkai akcentusát. Az irodalmi körök e

miatt az akcentusa miatt voltak bizalmatlanok Kirillovval. S elregélhette százszor is, hogy Fira néni csak fölnevelte, mégis tragikusan alakult a sorsa: az igazi szláv arca alapján fogadták, s az akcentusa alapján véleményezték.

Vacsora után általában az ebédlő előtti teraszon gyűltünk össze: már alkonyodott, kigyúltak a bágyadt fényű lámpák s fenyegető fekete falként álltak a fenyők a központi fasorban.

– Tudják, annyira megijedtem, hogy kiabálni kezdtem, hogy hülye, ostoba! És futni kezdtem, mint egy eszelős, még az álom is kiment a szememből, úgyhogy muszáj volt leülnöm az írógép mellé, s nem fogják elhinni, tizenöt oldalt gépeltem vacsoráig. Nagyon jól dolgoztam.

Misa öt ujjal végiglegyintett a gitárhúrokon, és énekelni kezdett:

*Jókarban van nagymamácska, tillárom, trallala,
Ki nem ürül kompóttálja, tillárom, trallala.
Álmodozik, képzelődik, tillárom, trallala,
Hátba újra megizélik, tillárom, trallala.*

– Biztos nagyon magányos – szólalt meg melán Ruszja, a függőágyban ringatva magát. Misa fölhorkant, s annyit mondott:

– Képzem!

Kirillov hallgatott. Mindig olyan volt az arca, mintha valamelyik darabjában már rég megjósolta volna mindazt a rosszat, amiről alkalma van hallani.

– Értelmiségi exhibicionista! – szólalt meg szarkasztikusan. – Nagyon érdekes! Ögyes kis téma... – Megköszörülte a torkát, megdörzsölte az arcát, és szörnyeteg akcentusával, elnyújtva, még egyszer megismételte: – Ögyes kis téma!

Misa ismét belecsapott a gitárhúrokba, és operai recitatívóval rázendített:

*Értelmiségi!
Leült az út széli-re.
Meresztgeti,*

*Maga elé teszi a lábát,
Azt a nagyot.
És még valamit,
Tök másvalamit,
Rámondjuk rögtön, hogy csútt!
Az ísiben nem tantárgy.*

– Fúj-fúj! Na, de fiúk! – húzta el szemrehányóan a szót Emilija Kondratyevna.

Általában nem találtam föl magam köztük. Korrektor vagyok, s tudják, sok feszültséget okoz ez a káros munka. Elmegy tőle az ember életkedve. Például tökéletesen érdektelen, hogy ismerem-e az illető embereket. Helyzetek, itt egy megjegyzés, ott egy érzelem... Mindig úgy érzem, hogy ezt már korrigáltam egyszer egy másik írónál. Foglalkozási ártalom. Semmit se tehetek ellene.

Malejevkába Marinka szerzett nekem beutalót. Igazság szerint nem is beutaló volt, hanem csak beutaló jegy, fizetett panzióval. A Marinka szobájában volt egy árva dívány. Marinka megérkezett a beutalójával, fölfedezte a fölösen árva díványt, s még aznap este föl-hívott Moszkvában.

– Fenyők vannak meg biliárd! – kiabálta vidáman a kagylóba. – Gyere, jót fog tenni a búbanatodnak!

Megadtam magam... Tudják, azután a lelki bánatom után... De már múlt időben beszélek róla... Szóval, reggel elindultam a Belorusz pályaudvarról a borogyinói HÉV-en Dorohovóba, ott várt a malejevkai busz. És tényleg, az a levegő, azok az erdők!... Megjegyzem, ezt is olvastam már valamelyik írónál.

Az igazsághoz tartozik, hogy segítettem Marinkának elkonspirálni Luckyt a vezetőség elől. Magában félt a szobában, vonított és a parkettét kaparta. Egymás után mentünk át az ebédlőbe, hogy Lucky ne érezze magát olyan magányosnak. Hajnali hatkor pedig az eb kivonszolt magával a tetthelyre, s a friss levegőtől berúgva, a pórázon magával hurcolt a tisztok

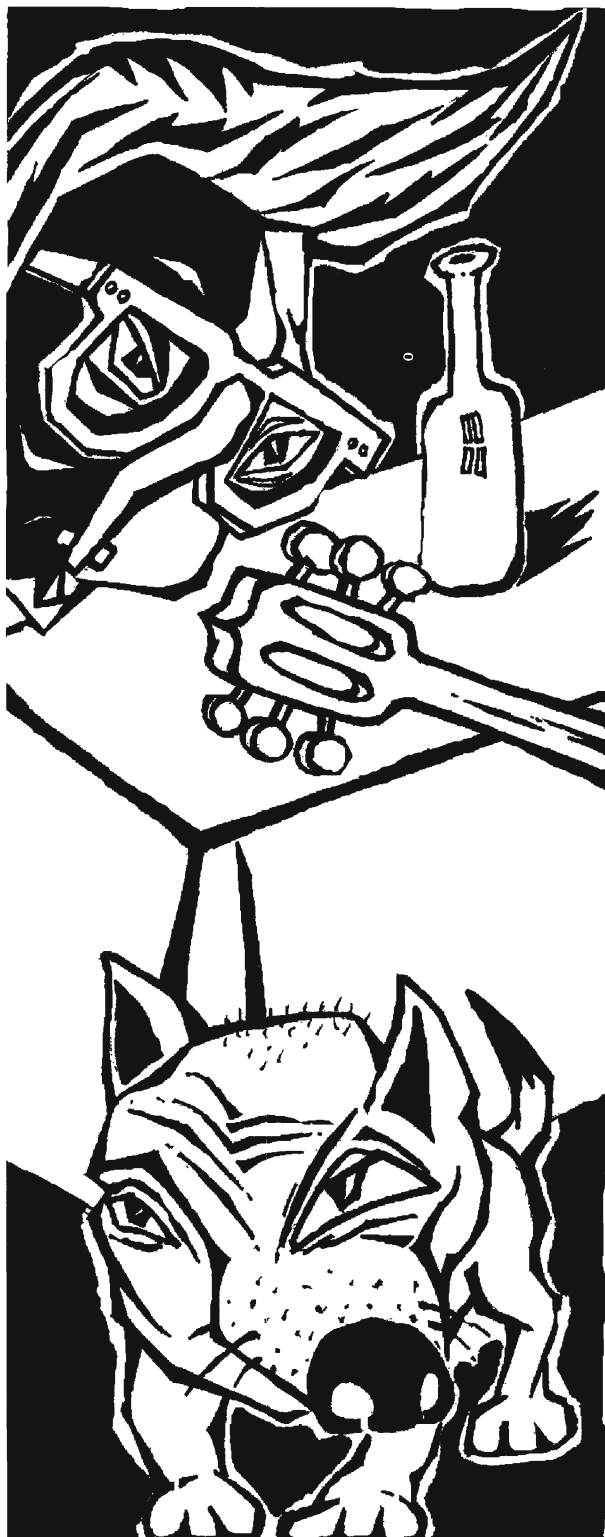
tásokon átal, föl-fölemelve hol az egyik, hol a másik szőrös evezőre emlékeztető lábát.

Azon a héten Marinka befejezett egy gyermekeknek írott novellát, amelynek – még félig kész állapotában – egy híres író nagy jövőt jósolt. A történet egyszerű volt, gyermekeknek mindig egyszerűen kell írni: egy kutyáról szólt. E kutya az egész életét egy hámoszobás lakásban töltötte, s arra várt, hogy napjában háromszor föltegyék rá a nyakörvet s pórázon kivigyék a szükségére. A gazdái aztán váratlanul egy nyaralót vásároltak Uvarovkában. A kutyát is elvitték. A kutya tökéletesen megkerült a szabadságtól, a tértől, a boldogságtól, föl-alá rohanguált a hatalmas telken, de amikor a szükségét akarta elintézni, szájába véve nyakörvet-pórázt, odament a gazdájához. Másként nem ment neki. Persze, a kutyahős prototípusa Lucky volt, az angolszetter, a csudaintelligens eb. A novella mélyüzenete pedig az, hogy lám-lám, mi is így vagyunk ezzel. Póráz nélkül nem megyünk semmire. Marinka mindig is döbbenetesen egyszerűen írt, ám igen erőteljes mélyüzenetekkel dúsítva.

Tehát, hogy úgy mondjam, mi voltunk a szereplői ennek a... talán interlúdiumnak: Marinka és én, Lucky, az angol szetter, Emilija Kondratyevna, a gyermekirodalom agg kritikus, a finom lelkű leányzó, a Misa-Ruszja szerzőpáros s a komor Kirillov, az ő akcentusával. Április volt, meleg, a faszor kanyarulatában egy hatalmas orgonabokor.

Másodikként Marinka találkozott ezzel a különös emberrel. Elkésett a vacsoráról: vidám volt, kipirult, éppen Ljonyocskának, a férjének a hatalmas, bádogkemény pulóverét viselte. Mint minden jó ifjúsági író, Marinka is cinikusan fölvilágosult volt:

– Megismerkedtem az ipsével! Hallja, Emilija Kondratyevna! – kiáltotta vidáman, kővé dermedtve a szomszédos asztalnál ülőket. – Azt hitte, elveszítem a fejem, mint maga, s megfutok, de bennem emberére talált!

Jó étvágygal nekifogott a kotletnek, s teli szájjal folytatta:

– Azonnal mesélni kezdtem neki, hogy a képzőművészeti főiskolánk hallgatói megbolondultak krumpliszedés közben, és rettentő nagy falloszokat faragtak hasábfából, s egymást kergették velük, a *Dekameron*ba illő jeleneteket produkálva. Amikor a hallgatók elutaztak, meséltem neki tovább, de már csak a hátához beszélhettem, úgy szaladt, a földeken szétdobálva mindenütt ott maradtak ezek az esőtől megfeketült falloszok, mint a görög Kadmosz-mítoszban a sárkányfog-vetés...

– Miért zavartad meg a szolid élvezetében? – kérdezte szigorúan Misa.

– Fúj-fúj! Na de, kislányok! – fintorgott a kedves Kondratyevna. – Mégis, asztalnál vagyunk... Szóval elszaladt?

– Persze, ijedős, mint egy zerge! – válaszolt Marinka, végére jutva a vacsorának. Misa fölnyerített, s nagyot harapott az ugorkából, Kirillov meg azt morogta az ő akcentusával: – Nocsak! Ögyesen fejlődik a dolog...

Marinka rám kacsintott, s azt mondta:

– Ez, kérlek, meredekebb, mint a női vonzerő iskolája! – Ami nagy disznóság volt tőle, mert a csalódásom után, amelyről már múlt időben beszélek, éppen ő intézte el, hogy eljárjak ebbe az iskolába.

– Ez majd föl fog rázni! – mondta Marinka, amikor átadta a befizetett részvételi jegyet. – És hátha tanulsz valami értelmeset. – Bár a szemén látszott, hogy erősen kételkedik a képességeimben. – Ezt az előadás-sorozatot egy nagy szövetkezet tartja, amely pszichoanalitikusokból, pszichoenergetikusokból, szexuálpatóológusokból és patológusokból alakult. Nagyon tapasztalt fiúk.

Így hát látogatni kezdtem *A női vonzerő iskoláját*. Női roncsok – a kidobott krumplihéj, ugye, közte én is – verődtek össze a tanfolyamra, amelyet Szolomon Jakovlevics, az öreg pszichoanalitikus tartott.

– Figyelem, lányok! Éppen most ébredtek föl! – szavalta ünnepélyesen Szolomon Jakovlevics. – Nos, mi az első dolguk?

Gyávácska, zavart kórusban hangzott föl az élet által megtiport hölgyek válasza:

– A torna?...

Szolomon Jakovlevics legyintett:

– Lehetséges, de nem nélkülözhetetlen! Figyelem, lányok! Tehát, fölébredtek! És akkor! Előtte! A mosakodás, a reggeli, még a fogmosás előtt is. Fognak egy ötkopekest, és a popójuk két partja közé illesztik. Továbbá! Megfeszített popóval, behúzott hassal, kihúzott vállal-mellel mosakodnak, fogat mosnak, kávéfőznek, úgy, hogy az ötkopekes ne essen ki.

Egy félénk kéz emelkedett a magasba:

– Egész nap hordani kell az ötkopekest?

– Természetesen nem – nevette el magát lenézőn Szolomon Jakovlevics. – Ez maguknak erejükön felüli volna. Tehát: álló helyzetben, megfeszített popóval, kihúzott mellel megisszák a kávéfőzést, gondosan eltávolítják az ötkopekest, s elkezdik a munkanapjukat. Ám a tartás, a fenséges női tartás egész napra megmarad...

Egy mogorva fiatal teremtes ült mellettem, seszínű boglyával a fején, fél fülében fülbevaló, aki a ragyogó pszichoanalitikus minden egyes szavát lejegyezte. Ez a teremtes nyugtalanodni kezdett. Tudni akarta, egyszer s mindenkorra, hogy na és, mi van a fehéreneművel?

– És mi a helyzet a fehéreneművel? – szólt közbe minden szünetkor halkán, de makacsul. – Ám Szolomon Jakovlevics vagy süketecske volt, vagy nem tűrte, hogy félbeszakítsák a monológját, mert hallatlanná tette az égető kérdést. A leányzó tehát fészkelődött, és a seszínű boglyában kaparászott.

A foglalkozásra bebocsátottak három férfit. Ők voltak a „másolatok”. Így is hívták őket, hogy egyes-kettes-hármas másolat. Általában alkalmi munkát vállaló egyetemisták voltak. Egynapi munkáért tizenkét rubelt kaptak.

– Figyelem, lányok! – kezdte meg a foglal-

kozást Szolomon Jakovlevics. – Az utcán zaklatni kezdi magukat egy férfi. Kettes másolat! Kezdje zaklatni azt a lányt! Élénkebben mozogjon, ezért fizetik. Lányok, gyorsan idézzük föl a lerázás technikáját, amelyet az elmúlt órán már átvettünk.

A kurta szünetben a szövetkezet költségére mindenki kapott teát és süteményt. Szolomon Jakovlevics a poharába rakott egy darab süteményt, a darabka megduzzadt, szétesett, és Szolomon Jakovlevics sokáig hajkurászta kanállal e süteménycafátokat, s már csak ezen is látni való volt, hogy nagyon idős ember.

– Lányok, hallgassanak az öreg Szolomon Jakovlevicsre, aki csakis a maguk iránti szeretetből vállalta, hogy vezesse ezeket a foglalkozásokat – mondta, miközben kihalászott egy süteménycafátot. – Egy férfin egész életben dolgozni kell. Hosszú éveket kell arra áldozni, hogy egy kisdisznóból férfi legyen. Lányok, drágáim, higgyenek az öreg Szolomon Jakovlevicsnak, én mindent tudok, hisz én is kisdisznó voltam...

– Figyelem, lányok! A férfi most érkezett haza, éhes. Mit fognak csinálni?

Fölhangzott az egynemű, szenvedélyes kórus:

– Enni adok neki-i-i!

– Hiba, lányok, nagy hiba! – emelte föl ünnepélyesen a mutatóujját Szolomon Jakovlevics. – Figyelem! Együtt, értem, együtt esznek vele. Ez közelebb hozza...

– És mi van a fehéreneművel? – kiáltott föl mellettem a leányzó.

– Nem, nem és nem! – kiáltott föl riadt arccal Szolomon Jakovlevics. – Ma nem érintjük ezt a témát. Ami nagyon nagy, átfogó és fontos téma. Ami az alsóneműkkel való teendőket illeti, kiemelt foglalkozást tűzünk ki. Most viszont figyelem! Mai óránkon azzal foglalkozunk, hogyan kell viselkedni a ruhatárban. Tehát! A férfi fölsegíti a kabátjukat. Kettes másolat, segítse föl annak a hölgynek a kabátját! Irocska, ne pislogjon, ne nyüzsöggjön! Neki ak-

kor kell odanyújtani a kabátot, amikor maga leengedi a karját. Ez csak nem probléma? Most odanyújtotta. Kettes másolat, nyújtsa már oda azt a kabátot! Csak könnyedén, Irocska, egészen könnyedén dugja bele a jobb karját a kabátujjba. Ne pislogjon! Ne rángassa a bal könyökét, mi maga, szöcske? Majd lejjebb ereszti a kabátot, hogy maga elérje a kabátujjat, ez csak nem probléma. Úgy! Fönn van a kabát! Ekkor kissé hátrahajolunk, az illető arca felé, hadd szívja be egy pillanatra a francia kölnink illatát. És! Indulás, Irocska, előre, s vissza ne nézzen, majd ő utoléri, ez csak nem probléma. Másolat! Mit áll ott, mint egy kapubálvány, nyomás a hölgy után! Ira! Csípőből azt a lábat, csípőből, jusson csak eszébe az ötkopekes!

A vége az lett, hogy nem vettem részt a kiemelt foglalkozáson, már amelyik az alsógatyákkal való teendőket érintette volna, mert ha összefüggtek is az alsógatyákkal kapcsolatos teendők a csalódással, csak nagyon, de nagyon közvetetten...

S aztán nem meséltem Marinkának az ötkopekesről. Nem mintha röstelltem volna. Egyszerűen azért nem, mert pesszimista természet vagyok, s tudom, ha valakinek nincsen királynői tartása, akár egyrubelessel is próbálkozhatik, semmi sem segít rajta. Mindezt múlt időben mesélem, hogy úgy mondjam, bizonyos díszlet – április, meleg, hatalmas orgonabokor a faszor kanyarulatánál – háttértörténeteként. Jut eszembe, már ezt is megírta valaki.

Koszjával akkor ismerkedtem meg, amikor még nem töltötte be az ötvenet. Nagyon hatásosan pompázott a mákosan őszülő haja. Garmadával hullottak lába elé a nők. A szülőotthonokban hatalmas sorok vártak abortuszra, ezek mind Koszjától estek teherbe. Koszjának nagyon kifinomult ízlése volt, s olyan helyre kis történeteket mesélgetett az életéből, hogy úgy hallgatta az ember, mint egy igazi lyon újabb meg újabb kópéságait.

Az én apám meg, tudják, az apja után perzsa. Gyanakvó, tekintélyparancsoló, despotikus, és este kilencre otthon kell lenni. Én meg már felnőtt nő voltam, s csak gyűlt bennem a pszichikai fáradtság, fásultság, meg ami még... S egyszer csak felbukkant Koszja Tallinnból, s mint egy eszelős, nyakra-főre járni kezdett utánam. De tényleg nagyon bedobta magát! Abban az évben azért jött el Tallinnból, hogy pászkával üzleteljen. Kifinomult ízlésű, ám foglalkozás nélküli ember lévén, minden évben elutazott valahová, hogy üzleteljen. Nyolcvanháromban például feketekagylókat gyűjtött a Fehér-tengeren, de összeszedte a tengeri csillagokat is, kiszárította őket, s nagybani áron eladta a Szovjuzpecsaty újságosbódéiban, ahol aztán szuvenírként árulták a csillagokat, az alátétjükön azzal a felirattal, hogy: „Üdvözlét a Fehér-tengerről!” S Koszja nem is keresett rosszul.

Nos tehát, abban az évben pászkában utazott. A sógora bérelt neki egy boltot, persze illegálisan, valahol a Marjinaja Roscsán, egy pincében. Egy zacskó hat rubel volt. Elég nagy zacskók voltak.

Szóval, Koszja üzletelt a pászkával, s közben, mint egy eszelős, rámhajtott. Virág, csokoládé, séta – persze, mert nem volt hová mennünk, otthon a papa ült, aki az apja után perzsa. És Koszja szünet nélkül arról mesélt, milyen örült az élete Tallinn városában, Tatyjana Jevszejevnával, a feleségével, akitől elvált. Hogy megcsalta őt, a szegényt, az a nő! Hogy megcsalta ő, a szegényt, azt a nőt! S hogy végül, amikor nem bírta tovább, elköltözött tőle egy városszéli faházban lévő társbérletbe, ahol a budi kinn van az udvaron. S hogy most rögtön megkéri a kezemet. Értik ezt? Vízit nálunk, virágot hozott, és a papától a kezemet kérte.

– A lábát nem? – kérdezte a papa keleti gyanakvással. A vége persze az lett, hogy Marinka taxin száguldott hozzánk, megittunk egy üveg

konyakot, a papa egy kicsit pityergett, mert hogy nem Koszjának nevelt föl ő engem, hanem, hogy támasza legyek élete alkonyán. De hát mit lehet tenni!

Csak úgy mondom, Koszja azt akarta, hogy azonnal házasodjunk össze, ám ekkor kiderült, hogy véletlenül Tallinnban felejtette a papírt, hogy már elvált Tatyjana Jevszejevnától, s ennek a papírnak a hiányában elutasították, hogy összeeskessenek minket. Az a fontos, hogy a szerelem megvolt.

S bár őszintén szólva ezt a történetet én már korigáltam valamelyik írónál, a Koszja bővöletes mosolya átpolírozta némely mondatát.

Szóval, Koszja átköltözött hozzánk, s áthozta a pászkarészét is, húsz zacskónyit, mert közben összeveszett a sógorával, bár a boltban azért tovább dolgozott.

Csodálatos volt az árujuk, már a pászkaéra értem: vékony, száraz, ropogós. Akár a levesbe tette az ember, akár tejhez vagy teához ette, kész gyönyörűség!

Na, két zacskóval megvettünk, a papa meg én: a papa váratlanul nagyon a fogára valónak találta a pászkat, a levesbe szokta belemorzsolni. Egy zacskóval megvett Marinka, pedig az egész városon keresztül kellett metróznia, amíg hazáig ért, a Krasznogvargyejszkájára. Azt mondta, hogy adjak egy újságot, hogy letakarja, ne lássák a népek. Később egy évig sajnálkozott, hogy csak egy zacskóval vett, Ljonyocska, a férje meg Szerjoga, a fia úgy rágták a pászkat, mint a napraforgót. De még Lucky is, az angolszetter, ha dobtak neki egy darabot, elkapta, s úgy elropogtatta, mint egy igazi zsidó.

Három zacskót egy író vitt el, egy mélyzsidó, nagyon híres író, úgyhogy nem is mondom meg a nevét. Nem a pászkan piszkálódok: a mélyzsidónak gyomorfekélye volt, s az efféle betegségeknél a pászka sokkal, de sokkal jobb, mint a kenyér. A mélyzsidó Volvón érkezett, és jellegzetesen ózva sokáig alkudozott.

És hogy micsoda véletlenek vannak az életben! Épp ezen a napon kezdték el sokadszor ismételni azt a folytatásos filmet, amelyet ennek az írónak a regényéből készítettek! Úgyhogy miközben alkudozott, fél szemmel a tévét leste, amelyen a vezető szovjet színészek éppúgy óztak, mint ő.

– Nagyon sok a hot rubel a pászkaért, pedig a Nagy Zsinogógában csak ötvenöt kopek zocskója. És nem látom rojto a pecsétet!

– Miféle pecsétet? – kérdezte a papám, és el-sötétült a perzsa szemepárja.

– Nocsok, hogyhogy nem tudja? – kérdezte szemrehányóan a mélyzsidó író, miközben a tévéből elnyújtott, mellhangú ének hallatszott. – Hót a főrobbi pecsétjét, ami ozt jelenti, hogy ez kóser pászko.

De a papa addigra úgy belejött a seftelésbe, hogy fölért tíz lókupeccel.

– Hát, tudja! – mondta. – Már kinek ez, kinek az. Az ő pászka-juk kóser, ez meg minőségi.

Még Izabella Fjodorovna, a szomszédasszonyunk se bírta cérnával, és vett egy zacskóval, pedig ő aztán igazán hajthatatlan nőszemély.

– Magának hiszek, akár a bátyjának, Vaszlij Ibrahimovicsnak – mondta a papának. – A maguk pászka-ját megeszem, de az övékét a számba nem venném. Tudja azt mindenki, hogy azok mit szoktak tenni a pászka-jukba.

Szóval, nagyszerűen ment az üzlet. Az életemből két hónapot kitöltött Koszja és a pászka, a pászka és Koszja. Ettől az ember igen feltöltődik ám lelki energiával. Én általában maradéktalanul felolvadok abban az emberben, akibe beleszeretek. Csak úgy mondom, már erről is írt valaki.

Na, szóval, eljött a húsvét, a mienk is, meg az a másik is, és Koszjához akkor már csak úgy dőltek a levelek Tatyjana Jevszejevnától, a volt feleségétől. A Főpostára poste restante. Helyénvaló volna a kérdésük, hogy előre megbeszélték-e vajon, hogy írni fognak egymás-

nak? Vagy micsoda? És ha már levelet kap valaki, hát hallgasson el vele, ugye? Ám Koszja fölolvasta őket nekem, s csak úgy potyogtak a könnyek a kunkori szempillája alól, s végigcsordogáltak a nagy, kifényesedett orrán. „Gyere vissza, Koszja drágám – írta Tatyjana Jevszejevna. – Átrendezzük a bútorokat, mindent újrakezdünk...” S biztos vagyok benne, egyáltalán nem sajdította, hogy mindezt már megírta valaki.

Koszja pedig napokat töltött hanyatt fekve a díványon, és hatalmas, könnyben úszó szemével csak nézett maga elé. S éjszakánként csak mesélte, hogyan csalta meg őt, a szegényt, az a nő, s hogyan csalta meg ő, a szegény, azt a nőt. És hogy Tatyjana Jevszejevna bemonddó a rádiónál, és gazdag modulációjú mély hangja van.

– A következőket gondolom, Koszja! – mondtam én akkor hallatlan hősiességgel. – Persze, megkérted a kezemet a papától, virágot is hoztál, s az egész főváros úgy tudja, hogy a férjem vagy, de ha már a Tatyjana Jevszejevna rádiós hangja oly harsányan hív téged, hogy ezer kilométerről is meghallod, hát akkor nyomás, eridj vissza Tallinnba, bár az egészből semmit sem értek, s ugyancsak összekuszálódtak a képzeitem arra nézvést, mi is egy férfi.

Koszja a díványon ült, és azt mondta:

– Anna! Neked csótlátásod van! Hát nem érted, mennyire szeretlek! De Tatyjana Jevszejevnanak súlyosbodhat a gyomorhurutja, berekedhet, pedig az ő hangja az ő vagyona. El kell utaznom, hogy tisztázhassam az érzéseimet. Időre van szükségem, adj időt nekem!

Én meg hallgattam őt, és ráemlékeztem, hogy ezt is korrigáltam már az egyik írónál.

Száz szónak is egy a vége, megvettem Koszjának a jegyet Tallinnba, vettem neki zoknit, alsógatyát, és kikísértem a repülőtérre, ahogy feleség szokta kikísérni a férjét, bárha – megismétlem – minden összezavarodott és

darabokra hullott bennem, amit addig az életről tudni és ismerni véltem.

Aztán Koszja megérkezett Tallinnba, és hívogatni kezdett, mint egy eszelős, naponta. Hogy milyen rossz neki, a szegénynek, és hogy én hogy vagyok, és hogy kivel vagyok, nála, a szegény nélkül... Koszja, kiabáltam én vissza, kinek a pénzén hívsz? Ne nyugtalankodj, mondta erre, kaptam kölcsön Tatyjana Jevszejevnától. Hogy tehetted, Koszja, kiabáltam én, mert nagyon rosszul lehetett hallani, az Istenért, hát erkölcsös ez? És miből fogjuk visszaadni? Az én korrektori fizetésemből? Anna, ordította válaszként Koszja, neked csőlátásod van...

Én meg csak fogytam, s annyira rettegettem, hogy életemben először elnéztem egy rettenetes sajtóhibát az egyik tudományos ismeretterjesztő könyv hasábjában, amelyet azelőtt soha, semmilyen körülmények között nem néztem volna el; úgy hagytam egy képaláírást, hogy: „Lett: ősember-homokcsont”, amikor pedig annak kellett volna ott állnia, hogy: „Lelet: ősember-homlokcsont”. Olyan botrány lett belőle, hogy elmondani se tudom. Igaz, a főszerk-nél tartott értekezleten sok szerkesztő megvédett. Főlemlegették, hogy a kiásott homlokcsontról készült fotó rossz, elmosódott volt, és hogy tekintettel kell lenni arra is, hogy magánéleti kellemetlenségeim vannak.

Marinka, aki a cinikusságig felvilágosult volt, mint minden tehetséges ifjúsági író, azt mondta, utazzam el Koszja után. Ott majd kiderülnek a dolgok. Ott majd meglátom, ki tartja fogva... hát, a föllelt homlokánál fogva.

Így hát elrepültem, s megérkeztem Tallinnba, ebbe a csodaszép, ködülte városba, amelyet egyszerűen meg se láttam, mert hogy a Koszja őszülő fürtjei eltakarták előlem a városházát, a templomokat, a cseréptetőket s egyéb látnivalókat.

Koszja nagy sürgölődés közepette elvitt magával a városszéli faházacskában lévő társbérleti szobájába, s útközben sikerült neki elbor-

zasztó mennyiségű történetet elregélni. Kényyszeredetten vigyorogtam az elkékvült számmal, mert egyáltalán nem volt világos előttem a helyzet, s nem annyira attól volt hányingerem, hogy már most férjezett vagyok-é, mint inkább attól, hogy nem bírtam rájönni, hogy már most Koszja elvált-é. Mert hát ilyesféle keleti nevelésben részesített engem az én szörnyű, az apja után perzsa papám.

A faházikóban aztán, a három szomszéd meg az udvaron álló budi közepette szürrealisztikus stílusban bomlottak ki az események. Miután Koszja bemutatott a szomszédoknak, mint a kijevi unokahúgát, a közös konyhán nekilátott, hogy disznósültet készítson, s közben vidáman elmesélte, mennyi pénzt gereblyézett össze a múlt hónapban azzal, hogy a közeli erdőben összeszedte az üres üvegeket. Aztán valaki bejött a konyhába, az asztalok közt gyüszmékelt, meg-meg kiment, és nagyon mulatságos volt rá a Koszja kommentárja:

– Ez a szomszédom alkoholista – susogta. – Általában galambtermészetű, de ha beszív, igen hangosan turbékol ám, áthallik a falon.

A tüdővészies balti alkony sokáig lengedett az ablakon túl, nem bírt éjszakává sűrűsödni, amikor is egy üveg konyakkal beállított egy még elég józan színész, a Koszja barátja. A nevét elfelejtettem. S miután ittunk egy kicsit, és Koszja kiszaladt, hogy megforgassa a sültet a serpenyőben, a barátja, akinek elfelejtettem a nevét, hirtelen így szólt hozzám az ő lágý, szomorú hangján:

– Anna, én olyan őszinte, szimpatikus embernek ismertem meg magát, hát nem látja, kivel akadt össze?!

– Maga részeg! – mondtam egy szegény varróleányka méltóságával. – És ne merje rágalmazni Koszját!

– Persze hogy részeg vagyok – bólintott szomorúan. – De hát sajnos, magának ettől nem lesz könnyebb.

– Koszja a férjem – mondtam büszkén, s köz-

ben szomorúan fölsejlett bennem, hogy mindezt már olvastam, s nem is egy írónál, ő meg – a fene egye meg, hát nem elfelejtettem a nevét! – összeráncolta a homlokát, s bosszankodva azt mondta:

– Már hogy volna a férje? Nagyon jól élnek Tatyjana Jevszejevnával. Nagyon is illenek egymáshoz. Azért váltak el, hogy megkaparintsák ezt a szobát.

S ekkor tért meg a konyhából a forró serpenyővel a rendkívül vidám Koszja, s a dermedt csendben sort kerített rá, hogy elmeséljen két zsidó viccet, nagyszerű akcentussal ráadásul – hiába, kifinomult művészi ízlése volt.

– Voltaképpen mi történt? – kérdezte aztán érdeklődve.

– Koszja! – szólaltam meg alig mozgó szájjal. – Megállapodtál talán Tatyjana Jevszejevnával, vagy micsoda, hogy egy kis ideig itt lehess velem? Szabadságolt?

Akkor Koszja ránézett arra a... hát, barátjára – tényleg sajnálom, hogy elfelejtettem a nevét –, s jeges dühvel azt sziszegte:

– Te... hogy merted... a más életébe... – azzal megkapta a mellén azt a kedves embert – mert rájöttem én erre később, hogy az –, s mert megakadályozta a serpenyő, hát a padlóra hajította, úgyhogy a sülteket szétrepültek a kicsomósodott, festetlen deszkán, Koszja meg a barátja egymásnak ugrott, verekedni kezdtek, s fogcsikorgatva káromkodtak.

Ez az interlúdium tökéletesen elütött az én csendes életemtől, a sárga korrektúralapoktól, a szigorú apámmal töltött csendes estéktől, s hirtelen látnom kellett, hogy a házasságom oly törékeny, mint egy levél pászka, s most össze is törött, szét is morzsolódott, meg is tiporták.

Közben a Koszja barátja megcsúszott egy sült húson, elzuhant, Koszja meg ráült a hátára, és hátra csavarta a karját.

Fölálltam, fölvettem a kabátom, s az ajtó felé indultam.

– Állj meg, Anna! – ordított rám Koszja, még

mindig annak a kedves embernek a hátán lovagolva. – Csak nem hiszel ennek a vadbaromnak?!

Elkapta hátulról a galléromat, amitől elakadt a lélegzetem.

– Megyünk! – ordította, s közben eszelősen rázott. – Elmegyünk Tatyjana Jevszejevnához! Csak ő tudja elmondani neked, mennyit szenvedtem!

Kihurcolt a zuhogó, hideg tavaszi esőbe, útközben is rázott, és szidta azt a... tudják, mit? – mégis azt kell rá mondanom, hogy a barátját!

Aztán bepaszírozott egy arra jövő taxiba, mellem rogyott, s ki tudja, miért, elindultunk Tatyjana Jevszejevnához, hogy ott kiderüljön valami, bárha nekem minden világos volt is már.

Tatyjana Jevszejevna azonnal fölrántotta az ajtót, mintha a kukucshoz simulva már két óra-ja ácsorogna az előszobában.

– Idióta! – mondta Koszjának azon a mélyeséges, zengő hangján, s rám se hederített. – Mit törsz rám az éjszaka kellős közepén? Összetörted a szívem! Tönkretetted az életem! – S bennem felötlött a gondolat, hogy Tatyjana Jevszejevna bizonyára nemcsak a legfrissebb híreket olvassa be a rádióban, hanem biztos, hogy rádiójátékokban is szerepel.

– Tánya! – Szólalt meg egész testében reszketve az elázott Koszja. – Elárultak, Tánya...

Tatyjana Jevszejevna sarkon fordult, és hangosan kopogó *sabot*jában elindult befelé. Koszja hátba vágott, s miután megbotlottam a küszöb-
ben, én is bereppentem a lakásba, minek utána az ajtó becsapódott. Itt, az előszobában, Koszja hirtelen lecsillapodott, levette a dzseki-jét, papucsba bújt, és Tatyjana Jevszejevna után sappogott. Úgy láttam, megfeledkeztek rólam. Egy ideig az előszobában toporogtam, aztán utánuk mentem az ebédlőbe. Az ebédlő nagyon kellemesnek bizonyult, Tatyjana Jevszejevnának mint az életet értő, a klimaxhoz közelítő hölgynek láthatóan kifinomult íz-

lése volt. S végre megnézhettem magamnak: nagyon érdekes asszony volt ez a Tatyjana Jevszejevna, kis termetű, kurta lábú, rettentően nagy orral és csodaszép fekete szemmel – s az isteni kontraaltja egyszerűen elbűvölt.

– Idió-ó-ta! – nyögte ismét Tatyjana Jevszejevna, s én szinte láttam, amint ez a mély, erős hang lasszóként a Koszja nyakára tekeredik, s az asszony magához húzza, ahogy a lábát megvető kutyát szokás a pórázon magunkhoz húzni. – Mit képzeltél? Hogy az emberek majd megértene? Mindenkit elveszítettem, bele nyugodtam, hogy az emberek gonoszok, nem hiszek én már senkinek, és mindig is mondtam neked, hogy... – Elnémult a mondat közepén, s átment a másik szobába, vélhetően a hálóba, ám egy perc múlva már visszatért egy csomag cigarettával meg valami fényképekkel. Furcsálltam, hogy otthon is ebben a *sabot*-koturnuson járkal. Miért vajon?

– De Tánya! – Koszja esdekelve az asszony felé nyújtotta a kezét. – Mondd meg, válaszolj, minden szentekre kérlek! Hiszen barátok vagyunk!

– Koszja! – Tatyjana Jevszejevna ugyanolyan műves színpadi mozdulattal Koszja felé nyújtotta a kezét, s már meg is volt a klasszikus *mise en scène*; s attól, hogy az a vastag talpú *sabot* volt rajta, valóban, mintha koturnuson állna, s valami nagyon ismerős színjátékot adna elő – nekem. Személy szerint nekem. – Koszja! Senkire sincs szükségünk... Majd túl leszünk rajta... Túl leszünk rajta, kedves...

S én tudtam, hogy már legalább ötször korrigáltam minden egyes mondatát, ám ebben az extrém szituációban valahogy nem bírtam rájönni, kiknél is.

– Kérem, vegye csak le azt a kis kabátját! – fordult hozzám hirtelen Tatyjana Jevszejevna. Tudatosan használta az „azt a kis”-et, hogy lenézésének hangot adhasson. (Amikor rájöttem, hogy mit is művel a hangjával, rájöttem arra is, hogy a profik profija.)

Hát persze, a kabátom... A Gyermekvilág Áruházban vettem: térdig érő kockás kabát, az árcédulán az állt, hogy : „Leányka kabát”, gombok helyett fapálcikák rajta, amilyenel a nyaralók árnyékszékei záródnak. Persze, jól áll nekem a sportos stílus. Bizony... – Kérem, vegye csak le azt a kis kabátját!

Leültem a dívány sarkába, Tatyjana Jevszejevna mellém ült, szorosán mellém, a kezembe nyomott pár fényképet, és beszélni kezdett:

– Ó a mamám... Fél éve halt meg... Mindenkinek, de mindenki szerette...

S bizalmasan, testvériesen a vállamhoz dőlt, én meg bután bámultam egy arcot a fényképen – most már végképp nem értettem semmit: milyen mama? hogy jön ide egy mama?

– Ez a mama fiatalkorában, Kiszlovodszkban – folytatta Tatyjana Jevszejevna, s engem ismét megérintett mély hangjának varázslatos mágiája. – A karján Surik. Surik a bátyám, híres irodalomtörténész. – Egyik cigarettát szívta a másik után, az anyjáról beszélt, s tudják, igen őszintén beszélt azon a mély, szomorú hangján, s én rájöttem, hogy elvileg tényleg szerethette az anyját. Tényleg, szerethette? De az Isten szerelmére, hogy jön ide a mama?

Ezenközben Koszja tökéletesen fölmelegedett, rendbe jött, s egy dalocskát dudorászva papucsában kisappogott a konyhába.

– Tánya! – kiabált be. – Van valami ennivaló?

– Ott a kása a fazékban – így Tatyjana Jevszejevna.

– Hol?

– Istenem, soha semmit nem talál meg magától! – sóhajtotta Tatyjana Jevszejevna, fölállt, és kiment a konyhába. Még mindig a kezemben tartottam egy fényképet, rajta valami pálmafa.

– De hát itt van, nem látod?! – hallatszott be a konyhából a méltatlankodó hang. – Egyél sajtot is! Nem is értem, minek kell neked éjnek évadján enni. Holnap majd megint sírsz, hogy fáj a májad.

– Figyelj csak, holnap tojást kéne venni. El is felejtettem: telefonált Mazuckij, van valami fusimunka. Három óvoda fotókat rendelt a ballagásról.

A díványra tettem a képeket, nesztelen fölálltam, lábujjhegyen ki a sötét előszobába, kikapogattam a zárat, gyorsan kinyitottam, és zajtalanul behúзва magam után az ajtót, kisorsrantam.

Vagy tíz percig taláломra futottam, azt se tudtam, merre, mintha üldöznének. Összeviszva tekeregtem az utcákon, bekanyarodtam a sikátorokba, szóval, mindenképpen el akartam tűntetni a nyomaimat.

Végül egy szűk utcába jutottam, és megálltam: a középkori épületek földszintjén mindehütt kirakatok. Tökéletesen üres volt az utca, szél himbálta a láncra akasztott kovácsoltvas-cégért, egy csizmát, tompán fénylettek a próbabábúk vigyorgó arcai. Az egyik kirakatban kereszt alakban kifeszített férfiing, a kitért ingujjak közé okvetlen odakívánkozott volna egy harmonika. Ez a tárt, üres ölelés jobban megijesztett, mint a próbabábúk halott mosolya.

Hirtelen egy furcsa, borostás férfi bukkant elő az egyik sikátorból, tán ijesztőnek is mondhatnám, különösen a kirakatok kékeslila fényében, de én nem ijedtem meg tőle. A kínkomikus állapotomban vajon ki árthatott volna még nekem? Például megölhetnének vagy más művelhetnének velem – de nem, ez már egy másik stílus volna. S tudják, az élet rendkívül finnyás, ami a stílust illeti, különösen, ha *farce*-ről van szó.

S valóban, a férfi odajött hozzám, és gondoskodón megkérdezte:

– Bocsánat, nincs szüksége egy sálra? – S egy furcsa bársonybugyorból, melyre egy gyertyatartó volt hímezve, előhúzott egy vékony kelmét, ami lehetett éppen sál is, mindenesetre valami hosszú és széles és fehér sálfélét, rojtosat, amelynek a hosszanti szélén fekete csíkok

futottak. Látszott rajta, hogy nemes, szép holmi. És erősen emlékeztetett valamire.

– Ne féljen, nem loptam – sietett a magyarázattal a borostás. – Tudja, gyászolok, meghalt a nagyapám. Tőle maradt rám. Fogja csak meg, micsoda anyag, na, de fogja csak meg! Huszonöt kopekért odaadom. Fázhat így hadjonfővel.

S bár sehogy sem értettem, hogy maradhatott rá a nagyapjáról egy női kendő, s miért hogy éjszaka, az utcán árulja az öregapja hagyatékát, azt mondtam:

– Rendben van, huszonöt kopekért nem is drága.

Megörült, bársonybugyrostul a kezembe nyomta a kendőt, s míg a pénz után kotorásztam, sietve azt mondta:

– Tudja, a feleségem különben is olyan, de olyan mérges, hogy a törvény szerint hetedik napja nem borotválkozom... S ráadásul itt a nagyapámnak ez a... sálja. Szóval, kész cirkus, válni akar. Azt mondta, takarodjam, ha jítam ki, ahová akarom, adjam el az első szembejövőnek az Antikrisztusnak ezt a ruhadarabját.

– Ne idegeskedjen! – mondtam. – Minden népnek barátságban kell élnie egymással.

Úgy megörült, hogy mindkét kezemet megszorongatta, még el is kísért a főpostára, mert mindenképp beszélnem kellett a papával. Ám a beszélgetés nem sikerült száz százalékosan, sajnálom is a pénzt. Amikor a papa fölvette a kagylót, hirtelen kitört belőlem a nevetés, és egy szót se tudtam kinyögni. A papa vagy három percig hallgatta a vihogásomat és visongásomat, s végül remegő hangon annyit mondott:

– Kislányom... Gyere haza, kislányom, minden meg van bocsátva.

S amikor meghallottam ezt a mondatot, éppen ezt a mondatot, amelyet már száz írónál százszor korrigáltam, akkor már nem bírtam magammal a nevetéstől, lerogytam a telefonfülke aljára, sírtam nevetemben, csukladoztam,

vinnyogtam. Én édes Istenem! – soha életemben nem nevettem ekkorát.

Hajnaltájt eljutottam a tengerpartra, leültem az üres strandon egy padra: sokáig ültem mozdulatlanul. Zúgott a tenger, mint... nem, nem mondom tovább, ez is volt már. A szél mindenhonnan, még a hónom alól is kifújta a meleget. Csonttá fagytam, szkíta hölgynek éreztem magam, aki örökre ott ragadt a sztyeppen. Aztán eszembe jutott, hogy hát hiszen van egy sálam. Nem nagyon meleg persze, de mégis valami. Előhúztam a bársonybugyorból, amelyből kantárhoz hasonló szíjacskák fordultak ki a térdemre, rajtuk dobozocskák. A fejemre tettem a sálat, jól rátekeredtem, még meg is kötöttem a szíjjal a nyakamon, hogy a szél le ne tépje. Csak ültem, kábán, ütemesen himbálózva a hajnali széltől, és az üres strandot bámultam.

Már világosodott, amikor kinyitottam a szemem. A tenger hígan vicsogó zománccfesték. Az üres strandon egy életvidor öregasszony végezte reggeli tornáját. Alighogy kiemelkedett a vízből, keményen megvetve a lábát fölkapaszkodott a meredek beton hullámtörőre, és nekifogott a tornának, nem is valami közönségesnek, hanem valami különlegesnek, ami a kínai csi-légzőgyakorlatra hasonlított. Az öregasszony is hasonlított egy vén, sárga kínaira. Látszott, azok közé tartozik, akik vénségükig melegítőben, hátizsákosan másszák meg a kamcsatkai mini-tűzhányókat. Azok közül az öregasszonyok közül való, akik már harminc éve nem esznek húst, halat, tojást, diót, gombát, nem isznak kávé, teát, mert mindez ártalmas. Azok közül az öregasszonyok közül való, akik egymaréknyi nyers, forró vízzel leöntött zabkását reggeliznek, az ebédjük egy darab főtt cékla és így tovább. Azok közül az öregasszonyok közül való, akik vakon hisznek a vizeletterápia nagyszerű elméletében, s reggelenként felhajtanak egy pohárával a saját friss vizeletükből.

Valóban nagyszerű emberek, és kilencvené-

ves korokban is beülnek bármilyen jógapozícióba, de valahogy egyáltalán nem lehet velük beszélgetni, semmiről, csak a jógáról, a koplalásról, a beöntésekről és a vizeletterápiáról.

Így igaz. Az öregasszony aztán körbetekerte magán a törülközőt, s rugdalózva lecibálta magáról a vizes fürdőruhát, hogy szárazra váltsa. A törülköző lehullt, pőrén maradt az öreg, ráncos fenék. Illett volna tapintatosan elfordulnom, de csak néztem az öregasszony gyűrött zacskóhoz hasonlatos fenekét, és hirtelen szörnyű, forró szájalom szorította el a torkom: lényegében micsoda perfídia az életünk, gondoltam, hát minek a torna, a koplalás, a beöntés, a vizeletterápia, ha a végén ez lesz a bővöletes emberi testből.

S hirtelen eszembe jutott, hol láttam ilyen fehér kendőfélét: egy könyvben, egy ateista könyvben, amelyet öt éve korrigáltam; abban volt egy kép, rajta egy zsinagóga, a zsinagógában zsidók, s mindőjük vállán ilyen fehér s a szélén fekete csíkos kendő.

És tudják, nem is rendültem meg, egyáltalán nem. Rájöttem, én vagyok az egyedüli, aki őrizni fogja egy ismeretlen nagypapa emlékét.

Reggel megvettem a vonatjegyet Moszkvába, s arra az esetre, ha Koszja keresni próbálna, a vonatindulásig az állomás vécéjében bújtam el, amiről már számtalan írónál számtalanszor olvastam.

Szerdánként az Irodalmi Alap autóbusza átvitt minket Sztaraja Ruszába. A vén fakaruszban a malejevukai beutaltak fele zsúfolódott össze. Tudják, Ruszában mindig hozzá lehet jutni valami hiánycikkhez, például sampon is előfordul. Bezártuk Luckyt a szobába, s vagy három percig ácsorogtunk az ajtó előtt, azt hallgatva, hogyan vonyít és vinnyog az eb. Marinka eltökélten azt mondta:

– Nem érdekel! Jogom van rendelkezni önmagammal, én is csak ember vagyok!

– Akin be fog panaszkodni – emlékeztettem.

Az alattunk lévő szobában a kazah irodalom élő klasszikusa lakott, igen komoly ember, akit magunk közt Akinnak hívtunk. Már számtalanszor panaszt tett ránk Luszjának, a tömbügyeletesnek, hogy Lucky beleugat és -vonít az alkotói processzusába. Válaszként a panaszra egy kék ötöst dugtunk egy kék zsebbe, s a panasz valahogy nem jutott el az igazgatóságig, beléfűlt a Luszja zsebébe.

– Bizonyisten, ma be fog panaszolni – ismételt meg, miközben az elkényeztetett eb féktelen üvöltését hallgattuk.

– Majd adunk egy ötöst Luszjának – mondta Marinka.

– Tán jobb volna rögtön Akinnak adni – feleltem.

Ruszában végigjártuk a szövetkezeti boltokat, bementünk a Gyermekvilág Áruházba, vettünk egy trikót Szerjogának, a Marinka fiának, azután benéztünk a könyvesboltba, hogy végigböngésszük a polcokat. Marinka hirtelen fájdalmasan hátra bökött a könyökével, én megfordultam, hát vad lelkesedés lángol a szemében. „Ő az! – suttogta fojtott hangon. – Figyeld csak a beszélgetést! Meg kell döglenni!”

Megfordultam: tényleg fiatal ember, úgy negyven körül, szemüveges, a világos felöltője fölösleges ebben a melegben; a pultra könyökölve az eladónővel beszélgetett.

– A Bahtyin még nem érkezett meg? – kérdezte gyöngéd s valamiképp ijedt hangon. – Már meg kellett volna jönnie... Hogy a kiadó? Azt hiszem, a Proszvescsenyije... Nem rendeltek belőle?

Ahogy elnéztem, az eladónő keveset hallhatott Bahtyinről, már az arca alapján gondolom. De ez a fiatalember...

Ám ekkor Marinka kihurcolt a boltból, mert a parttalan izgalma már majd szétfeszítette, majd kibuggyant belőle, és az orrára ment: hápogott és tüszögött tőle.

– Bahtyin! Bahh-tyinn! – ordította teli az

autóbuszt. – Jaj, nem bírom! Még ilyet! Micsoda téma! „Értelmiségi! Leült az út szélire!” Proszvescsenyije Kiadó! „És még valamit, tők másvalamit!”

Az írók reá tekintettek, ám mértékkel – a két hét alatt már hozzászoktak Marinkához, meg aztán mindenki tudja, hogy az írók furcsa népség, mindegyiknek megvan a maga bogara.

Első dolgunk az volt, hogy megvertük Luckyt, aki távollétünkben, a tiltakozása jeléül megalkotott egy kupacot az íróasztalon, éppen annak a novellának a fogalmazványán, mely hőségnek ő volt a prototípusa.

– Disznó! – kiáltotta Marinka gyűlölködve, és pofon vágta a kutyát. Lucky lesunyta a fejét, és az ágy alá bújt. – Disznó! Én egy hervadhatatlan, nagy jövőjű novellát írok róla, ő meg usgyi! – leszarni a kéziratot!

– Helytelen nyelvtanilag, amit mondtál – jegyeztem meg gépiesen, bár be kell vallanom, szeretem az olyasmit, amiről még egyetlen író sem írt.

– És hogy van helyesen, mi?! – üvöltötte Marinka.

– Helyesen úgy hangzik, hogy: „Ő meg usgyi! – fogja magát, és leszarni a kéziratot.”

Am Marinka nem hallgatott rám: furcsálkodva Luckyra meredt, aki óvatosan és büntudatosan kidugta a pofáját az ágy alól.

– Várj csak! – susogta Marinka. – Add csak ide a szemüvedet! – Meg se fordult, csak hátranyújtotta a kezét, tapogatózva elvette tőlem a szemüveget, és felügyeskedte az eb hosszú pofájára.

– Nézd csak! – kiáltotta. Ránéztem a kutyára, és megdöbbenem: a Lucky hosszú, intelligens pofája így, szemüvegesen, döbbenetesen emlékeztetett a mi pikáns ismerősünkére. Mintha rögvest kinyitná a pofáját, és ijedt hangon megkérdené: – A Bahtyin még nem érkezett meg?

Azton az estén mindenki besorjázott hozzánk, hogy megnézzé Luckyt szemüvegben:

Emilija Kondratyevna, Misa és Ruszja és a komor Kirillov.

– Ez aztán a téma! – morogta Kirillov.

Egészen addig így ment ez, amíg vissza nem vettem a szemüvegem, mert szemüveg nélkül hulla leszek, ugyanis erősen rövidlátó vagyok.

Másnap reggel a főépület halljában a telefonnál botlottam bele Kirillovba.

– Fira néni, Fira néni! – kiabálta a szokásos szövegét. – Ott volt Glubokov a Művész Színháztól? Úgy, szóval elvitte? És megmutatta neki a *Skizofréniát*, ami a kék dossziéban van? Nem? Nahát, a maga memóriája is, Fira néni... Tudom, tudom.... Mi? Hogy fáj a feje? Mi? Hogy a szíve fáj? – Aztán visszaakasztotta a kagylót, és hirtelen töprengve és különös tekintettel méregetni kezdte.

– Kirillov! – szólítottam meg. Tudtam, szereti hallani, akárhányszor, a becsületes vezetéknevét. – Kirillov, mit bámul?

Kirillov összerezett, rám nézett, és azt mondta:

– Hát tudom én? Valami asszociáció...

Még ugyanaznap este mindnyájan a teraszon ültünk, lustán véve részt a hígan csordogáló beszélgetésben. Misa a gitárját pötyögtette, Ruszja mélázva ringatta magát a függőágyban, Kirillov némán cigarettázva keringett körötünk. Marinkával a terasz kőkorlátján ültünk, és napraforgómagot rágcsáltunk, amit reggel vettünk Dorohovó állomáson. A lábunknál Lucky szundikált.

Emilija Kondratyevna dolgozott. Általában bármilyen körülmények közt tudott dolgozni. Egy iskolásfüzetet tartott a kövér térdén, s valamit írt, időnként meg bele-belenézett egy ifjúsági író vékonyka kötetébe.

– Nagyszerű! – kiáltotta hirtelen, és fölemelte a füzetéről csecsemőmosolyát. – Csodálatos a stílusa! Nagyon tehetséges fiú ez a Govorunkov. Minden oly világos, ragyogó, naiv, amit ír. Hogy ebben a mai irodalmi szemétkben az ember hirtelen ilyesmire bukkanjon! – És

éneklősen olvasni kezdett: „Mama! – mondtam. – Úgy tetszik az a kék ruhás kislány... Szerintem biztos, hogy minden fiúnak tetszik.”

Misa rácsapott a gitár fedőlapjára, és rázendített.

– Todja mit, Emilija Kondratyevna?! – szólalt meg a komor Kirillov az ő borzalmas akcentusával. – Leszerepeltek azok a maga illedelmes fiúcskái és ártatlan leánykái. Söpredék lett belőlük. Narkománok, prostituáltak, tudom is, én, mik?!... Minden az ördögé: az erkölcs, a humanizmus eszméi, a hazához való hűség. Bomlás és rothadás, hajbókolás a külföldiek előtt. Ezt is tükrözni kell az irodalomban.

– Ám ekkor Aroncsik fölkérte táncolni a lányt – énekelte Misa. – Aroncsik akkor olyan volt nekik, mint egy külföldi... Ide figyeljen, Kirillov, mi van a maga fejében? Már bocsásson meg, de ami a fejében van, annak is éppúgy akcentusa van, mint annak, amit mond. Az irodalom nem szemetesvödör, hogy behajigálják a társadalom minden hulladékát. Írhat, amennyit akar feldarabolt hullákról, attól még senkinek se lesz jobb, és öröme is kevés telik benne, mert katarzis, az aztán nincs benne!

– Talán bizony a maguk „biblikusságában” van katarzis? – kérdezte gúnyosan a mélyen megsebzett Kirillov. – Hallgasson csak ide, mit mondott nekem egy ismerős markőr...

Misa a húrokra csapott, és félbeszakította Kirillovot.

– Hagyja abba az undorító célzásait! – ordított föl Kirillov. Luckyt felriasztotta az ordítás, talpra szökkent, és elvakkantotta magát.

– Uraim, uraim! – mondta nyugtalanul Ruszja. – Itt ez a gyönyörű este, és maguk mindenféle alantas dologról... Örvendjenek a természetnek, és szeressék egymást! Nézzék csak, micsoda eget borít ránk a Fennvaló, hogyan mutatja meg nekünk...

Emilija Kondratyevna engedelmesen az égre emelte festett fürtű öreg buksiját, és hirtelen

fojtottan felsikoltott. Egyszerre kaptuk föl a fejünk. Hát, ilyesmit még sose korrigáltam: az égen, a fenyők felett egy hatalmas, hosszúkás tárgy lebegett, amelynek a formája banánra vagy ugorkára emlékeztetett. Lassan úszott felettünk a baljós csendben, amelyet csak a gluhovói kutyák társalkodása tört meg.

– Mi ez? – nyöszörögte Emilija Kondratyevna.

– Ne ijedezzen! – mondta videran Marinka. – Aerosztát. Fiatalkoromban én is repültem ilyenén.

– A francot aerosztát! – vonította Kirillov. – Ez ufó! Nézzék, hogy ringatózik! Most megállt!

– Rosszul vagyok! – sírta el magát Emilija Kondratyevna. – Istenem, ez égi jel!

Lucky fülsértően megugatta az ismeretlen égi tárgyat, az meg lágyan ringatózva továbbúszott a fenyők csúcsa felett, egyre kisebb és elmosódottabb lett, végül eltűnt.

Kell-e mondani, hogy késő éjszakáig a furcsa jelenséget vitattuk a teraszon. Hogy délibáb volt-e vagy ufó, vagy közönséges aerosztát, ahogy Marinka állította, nem tudom. De még sokáig óvatosan, fél szemmel pislogtunk föl az égre, s többé már nem szántuk rá magunkat, hogy akár irodalomról, akár az erkölcsök hanyatlásáról beszéljünk, mintha valaki, egy láthatatlan valaki alaposan kifigurázta volna, amit mondtunk, felmutatva ezzel mondandónk értékét és lényegét is...

Tudom én, hogy egyszerűen szólva, kell már a kifejtlet.

Igen, én is találkoztam vele. Két nappal az elutazásom előtt. Nem vettem észre azonnal, a biciklit pillantottam meg: a homokra volt fektetve a faszor kanyarulatában. Azután figyeltem csak föl a világos felöltös férfira. Fenyőtől fenyőig lopakodva settenkedett utánam, szégyenlősen villantva ki egy-egy fatörzs mögül az arcát, és testének még egy részét, amelyet a rövidlátásom okán tökéletesen nézhettem az illető fa részének

is. Igazán nagyon intelligens arca volt, voltaképp érthetetlen, miért kellett neki a szembejövő hölgyek figyelmét e kellemes arcáról másvalamijére fordítania, ami mind a küllemét, mind a rendeltetését illetően tökéletesen ellentétes azzal.

És igen, úgy történt, hogy hanyatt-homlok, azonnal rohanni akartam volna, akármerre, de visszafogtam magam. Arra gondoltam, amikor Koszjának lényegében ugyanilyen ténykedése töltötte be életem néhány hónapját, s én nem futottam el, bárha el kellett volna is azonnal futnom, mihelyt rájöttem, miféle ténykedése tölti be.

Megálltam, és hangosan azt mondtam:

– A Bahtyint, már ha *A François Rabelais s a középkor és a reneszánsz népi kultúrája* című könyvre gondol, nem a Proszvescsenyije, hanem a Hudozslesztvennaja Lityeratura Kiadó jelentette meg... Úgyhogy ebben tévedett.

A férfi remegve végiggombolta a felöltőjét, s valami furcsa pózban, mintha el akarna futni, úgy maradt.

– Csak megemlítem, hogy nekem megvan a könyv. Cserélhetünk, ha érdekli.

Egy ideig hallgatott, egy szál kamillát gyötört a markában. Aztán halkán megkérdezte:

– Kielégíti Gumiljovtól az *Írás az orosz költészetéről*?

– Hát tudja, Gumiljov maradjon magának.

– És Mandelstam? – kérdezte bizonytalanul.

– Az összkiadás, persze xeroxálva.

– Köszönöm, az megvan. De mondja, nincs meg magának véletlenül Csarszkojtól a *Dzavaba hercegnő*?

– Minek néz engem? – kiáltott föl enyhe sértettséggel. – Fölteszi, hogy karácsonyi történetkéket gyűjtök?

– Hiába olyan kategorikus – ellenkeztem. – Sok nemzedék felnőtt már Csarszkojon. Nemrégiben a kezembe akadt róla egy tanulmány, csak arra nem emlékszem, melyik folyóiratban...

Ebben a pillanatban felbukkant a faszorvénnyal Emilija Kondratyevna és Marinka, s az én beszélgetőpartnerem visszahőkölt, és nemcsak az arcáról, de az egész alakjáról lesírt a szörnyű zavar. Némán oldalazva besikamlott a fenyő törzse mögé, eltűnt egy orgonabokor takarásában, s máris a kanyarultnál villant föl a biciklis sziluettje. Szóval, meglépett...

Valami okból nem meséltem el Marinkának ezt a találkozást. A hátralévő két napban iparkodtam egyedül elhagyni az ebédlőt, és lassan sétáltam végig a faszorvénnyal, be-bepislogva a fák közti réseken, nem villan-e föl valahol a világos felöltő. Nem: többé nem jelent meg a biciklijén.

Nem meséltem én semmit Marinkának, mert nagyon pimasz, mint minden tehetséges ifjúsági író, és azonnal elméleteket kezdett volna gyártani, és hangosan csámcsogva megeresz-tette volna a hülyébbnél hülyébb elméncségeit. Hát minek?

Igen, ez az ember furcsán, vagy keményebben fogalmazva: inadekvát módon viselkedett. De hát kinek nincsenek furcsaságai? És kinek tiszta lap az élete? És ki kezeskedhetik magáért, hogy mit fog tenni a jövőben?

(Igaz, hogy később, már Moszkvában, azt hallottam félfüllel az ismerős pszichológusoktól, hogy valami Ljova Busman, egy magányos-farkas szociológus, aki másolatként kezdte a tudományos karrierjét Szolomon Jakovlevicsnél, s aki fanatikusan szerette a munkáját, egy egész nyarat azzal töltött, hogy a Moszkva melletti erdőben, az alkotó értelmiség gyűlhelyein csavarogva kínos kísérleteket végzett, ami az inadekvát reakciókat illeti a művészi tevékenységet végző emberek körében, s igen gazdag anyagot gyűjtött össze, amelynek alapján most aztán meg akar hirdetni egy új tudományt. Lehet, hogy így van, nagyon is meglehet.)

Meg aztán Koszjára is gondolok. Mi volt ez velem, vajon mi? Mi kötötte ahhoz a Tatyjana Jevszejevnához? Mert nem a pénz, én is elég jól keresek, Koszja nem látott volna szükségem mellettem. Az én hangom is elég gazdagon modulált. Hát akkor micsoda? És tudják, arra gondolok, hogy hát a Szerelem. Az a céda, az a persze aljas szerelem, de mégis róla van szó, kétség nem férhet hozzá. S ahogy belegondolok ebbe, nagyon megsajnálom mindenkit. A komor Kirillovot, aki ártatlan létire egész életében magával kell hogy hurcolja a szörnyű akcentusát, Misát és Ruszját, akik maszatos történetkéket koncipiálnak, Emilija Kondratyevnát, a kedves, vén hülyét, és Ljonyocskát, a Marinka férjét, akit állandóan magára hagy a felesége, mert mindig elutazik valahová. Koszját is sajnálom, aki úgy leng az életben, mint csali a lékben, és Tatyjana Jevszejevnát, akinek nincs kivel beszélgetni a halott anyjáról, sajnálom Szolomon Jakovlevicset, a pszichoanalitikust, aki szétázott süteménydarabkákat hajkurász egy pohár teában, s őszintén hiszi, hogy meg tud tanítani a boldogságra valakit, akinek seszínű boglya van a fején; sajnálom a világos felöltős értelmiségit, s ha az ég-re nézek, a nevetés határáig sajnálom azt a hatalmasat, azt a láthatatlant, azt a magányosat, aki valami okból a maga képére és hasonlóságára teremtett minket.

S ilyenkor úgy érzem, hogy egész életemben az üres tengerparton ülök az öreg zsidó imakendőjében, s a szél csöndeskén játszik az unoka által elcsaklizott fehér talizának bojtjaival.

KIRÁLY ZSUZSA FORDÍTÁSA

TOOTH GÁBOR ANDOR ILLUSZTRÁCIÓI